

Matjaž Barbo

Čerinov doktorski študij muzikologije¹

Večsmernost Čerinovega strokovnega zanimanja, nakazano z dunajskim študijem prava, ki ga je pozneje zamenjal z muzikologijo pri G. Adlerju, izkazujejo tudi univerzitetne vpisnice: od historične do sistematične muzikologije, od problemov razumevanja stare glasbe in njenega transkribiranja, do sodobne glasbe, od estetskih vprašanj do analitičnih problemov, od fenomenoloških postavk do epistemoloških okvirov. Zanimala ga je celo splošna filozofija, pa zlasti slavistika. Širok intelektualni razgled dokazuje večstranskost disertacije o melodijah slovenskih protestantskih pesmaric. Delo je doživelo objavo v neavtoriziranem slovenskem prevodu, ki je povzročil avtorjev spor s Slovensko matico. Čerin je s svojim celovitim razgledom in nesporno strokovno avtoriteto močno vplival na svoj čas in zaznamoval poznejša prizadevanja v stroki.

Začetek muzikološkega študija na dunajski univerzi zaznamuje habilitacija za področje »zgodovina in estetika glasbe« (*Geschichte und Ästhetik der Musik*) Eduarda Hanslicka (1825–1904), ki si jo je leta 1856 pridobil s svojo znamenito knjigo *Vom Musikalisch-Schönen* (O glasbeno lepem, 1854). Leta 1861 je bil Hanslick imenovan za izrednega profesorja, leta 1870 pa je bila nato ustanovljena stolica za »zgodovino in estetiko tonske umetnosti« (*Geschichte und Ästhetik der Tonkunst*), ki jo je zasedel prav on. Nekoliko pozneje, leta 1882, je bil nato z monografijo *Studien zur Geschichte der Harmonie* (Razprave o zgodovini harmonije) na univerzi habilitiran Guido Adler (1855–1941), ki je z izjemno širokim področjem znanstvenega zanimanja in poglobljenostjo svojih raziskav utrdil svoje mesto med najbolj spoštovanimi profesorji muzikologije svojega časa. Adler je leta 1898 zamenjal Hanslicka na mestu profesorja na Dunaju, kamor je prišel z univerze v Hanslickovi rojstni Pragi. Sledila je nato znotraj dunajske univerze ustanovitev samostojnega Glasbenozgodovinskega inštituta leta 1901, s tem pa je postala dunajska muzikologija tudi v svetovnem merilu ena vodilnih raziskovalnih institucij. Leta 1908 je bila inštitutu pridružena še stolica za »primerjalno muzikologijo«, ki jo je vodil Richard Wallaschek (1860–1917), dunajska muzikologija pa je tako začela pokrivati področje najširših muzikoloških raziskovanj.

1 Prispevek je bil v nekoliko spremenjeni obliki objavljen kot: Matjaž Barbo: Josip Čerin in njegov študij muzikologije na Dunaju. V: *Muzikološki zbornik*, let. 53 (2017), št. 1, str. 103–119.

Že kmalu je pouk muzikologije oz. zgodovine in estetike glasbe pritegnil vrsto tudi slovenskih študentov, ki so vpisovali muzikološke predmete vse od 60. let 19. stoletja naprej. Vendarle je prvo muzikološko disertacijo na Dunaju obranil šele na začetku 20. stoletja, leta 1902, Josip Čerin, in to prav pri G. Adlerju. Sledil mu je šele dobrih 20 let pozneje Anton Dolinar (1894–1953).

Lahko rečemo, da Josip Čerin žal v slovenski zavesti še vedno nima pravega mesta, zlasti če upoštevamo njegovo izjemno delo na področju promocije simfonične glasbe v obdobju med obema vojnama in glede na njegovo skrbno in široko zastavljeno uredniško delo.

Doslej obstaja žal le nekaj posameznih in večinoma kratkih zapisov o Čerinu in njegovem delu,² pri katerih se večina avtorjev bolj ali manj neposredno naslanja na Premrlovo nekoliko obsežnejšo biografijo, objavljeno v dveh delih v *Pevcu* leta 1925. Glede na to, da je bil Premrl s Čerinom v neposrednih osebnih stikih in se je tudi v času napadov nanj javno izpostavil v njegovo obrambo, bi lahko domnevali, da je svoj zapis utemeljil na Čerinovem lastnem pričevanju. Vendarle je videti njegovo besedilo v določenih podrobnostih morda tudi nezanesljivo, saj je opaziti določena neskladja z biografskimi zapisi, ki so nastali v različnih obdobjih Čerinovega življenja.

Izčrpnejše analize izpod peresa Tonje Čakš³ je bila doslej deležna objava Čerinove disertacije v slovenščini pri Slovenski matici, pričujoči prispevek pa se v okviru raziskovalnega projekta, posvečenega slovenskim doktorandom na dunajski univerzi pred prvo svetovno vojno, osredotoča zlasti na Čerinov študij na dunajski univerzi.

Josip Čerin je bil rojen 29. marca 1867 v Komendi pri Kamniku kot sin učitelja. Kot je zapisal v svojem življenjepisu ob prijavi doktorske disertacije, je v letih 1873–1878 obiskoval osnovno šolo v Zagorju ob Savi (*Sagor in Krain*), ki je očitno ostalo, kot lahko sklepamo iz vpisnic ob vsakem vpisanem semestru, prebivališče njegovih staršev tudi še ves čas Čerinovega študija.

Med letoma 1878 in 1886 je Čerin obiskoval državno gimnazijo v Ljubljani (*Staatsgymnasium in Laibach*). Premrl zapiše, da je bil Čerin v letih 1880–1885

2 Stanko Premrl: Dr. Josip Čerin. V: *Pevca*, let. 5 (1925), št. 1–2, str. 9–10; Jože Sivec: Čerin, Josip. V: Marjan Javornik (ur.): *Enciklopedija Slovenije: zv. 2*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1988, str. 110; Tonja Čakš: *O raziskovanju slovenske protestantske pesmi: zapuščina Josipa Čerina in njen pomen na nadaljnje raziskave* (diplomsko delo). Ljubljana: Oddelek za muzikologijo Filozofske fakultete, 2009; Tonja Čakš: »Zahtevam konfiskacijo in uničenje že ekspediranih izvodov!« Čerinova razprava o slovenskih protestantskih pesmaricah in zapleti okoli njene objave. V: *De musica disserenda*, let. 6 (2010), št. 2, str. 35–53.

3 Čakš: *O raziskovanju slovenske protestantske pesmi*; Čakš: *Zahtevam konfiskacijo*.

gojenec ljubljanskega Alojzijevišča.⁴ V tem obdobju se je pri svetovljansko razgledanem Antonu Foersterju učil klavirja, orgel in petja. Kot dober učenec je bil v 5., 6. in 7. gimnazijskem razredu že tudi organist in zborovodja v zavodu. Poleg tega si je glasbeno znanje nabiral pri organistu v cerkvi sv. Jakoba, Leopoldu Belarju (1828–1899). Belar je k sodelovanju uspel pritegniti številne mlade glasbenike. Čerin se je tako v svoji mladosti na šentjakobskem koru pod njim srečeval s pozneje uglednimi glasbeniki, med katerimi so bili Franc Pogačnik – Naval, Matej Hubad, Jožef Trtnik, Anton Razinger idr.⁵

Obenem je Čerin kot gimnazijec obiskoval tudi glasbeno šolo Filharmonične družbe ter se šest let učil violine pri koncertnem mojstru in poznejšem ravnatelju družbe, Hansu Gerstnerju (1851–1939). Že od 6. razreda naprej je kot violinist ali violist sodeloval z ljubljanskim filharmoničnim orkestrom, zlasti ob izvedbi večjih simfoničnih del.

Potem ko je leta 1886 končal gimnazijo, je eno leto deloval kot violinist v ljubljanskem Deželnem gledališču.⁶ Ko je delovanje gledališča leta 1887 prekinil požar, je Čerin že torej po intenzivni glasbeniški izkušnji zapustil Ljubljano in se odpravil na Dunaj.

Sprva se je Čerin vpisal na Pravno fakulteto dunajske univerze, na kateri je začel študirati že takoj v zimskem semestru 1887/88. Kot kažejo vpisnice, hranjene v dunajskem Univerzitetnem arhivu, je Čerin obiskoval temeljna predavanja profesorjev Gustava Demeliusa in Adolfa Exnerja, pa predavanja iz nemške pravne zgodovine pri profesorju Heinrichu Sieglu, različna poglavja iz rimskega prava pri profesorjih Demeliusu in Hofmanu, predavanja iz družinskega prava pri profesorju Friedrichu Maassnu, poleg tega pa pri slednjem in profesorju Grossu predavanja iz cerkvenega prava.⁷

V življenjepisu, ki ga je Čerin priložil ob prijavi doktorata, je napisal, da je v letu 1888–1889 vstopil v prostovoljno vojaško službo (*Landwehr*) in postal poročnik (*Lieutenant*).⁸

4 Premrl: Dr. Josip Čerin, str. 1.

5 Jurij Snoj: Belar, Leopold (1828–1899). V: Barbara Šterbenc Svetina et al. (ur.): *Novi Slovenski biografski leksikon: 2. zv. B–Bla*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2017, str. 237–238.

6 Premrl: Dr. Josip Čerin, str. 1.

7 Archiv der Universität Wien (v nadaljevanju UAW), Nationale, Josip Čerin.

8 Prim. UAW, personalna mapa z doktorskimi akti št. 1472 (Rigorosenakt, RA 1472), Curriculum vitae.

Od letnega semestra 1888 naprej je iz vpisnic razbrati, da je Čerin dobival tudi štipendijo 170 florintov, ki mu jo je podeljevalo c. kr. županstvo Nižje Avstrije (*K. u. K. Statthaltere von N. O.*). V zimskem semestru je štipendija označena kot »*Seminarmusikfond*«, kar bi morda tudi posredno kazalo na to, kako se je Čerinovo delovanje vse bolj usmerjalo proti glasbi. Dejansko se je Čerin študiju prava posvečal zgolj tri semestre, do ZS 1888/89, nato pa ga je očitno glasba popolnoma prevzela.⁹

Že v času študija se je namreč vzporedno izpopolnjeval na Cecilijini šoli, kjer so bili njegovi profesorji, kot poroča Premrl: direktor šole Carl Hausleithner (1843–1905), pa utemeljitelj dunajskega cecilijanizma Josef Böhm (1841–1893) in tedaj znani orgelski virtuoz Josef Labor (1842–1924).¹⁰

Poleg tega naj bi bil Čerin na Dunaju v letih 1894–1896 prvi organist pri sloviti dvorni cerkvi sv. Avgušтина, obenem pa je bil – kot poroča Premrl, za njim pa podatek povzemajo ostali biografi – tudi »pevovodja raznih dunajskih pevskih društev«. ¹¹ Vzporedno s tem je Čerin vpisal na Dunaju tudi konservatorij, ki ga je z odliko končal leta 1896. Med njegovimi učitelji so bili tedaj sloviti glasbeniki svetovnega formata, med katerimi je nedvomno najbolj znamenit Anton Bruckner (1824–1896). Poleg njega je Čerina učil Brucknerjev učenec in pozneje njegov naslednik na konservatoriju Josef Vockner (1842–1906), pa znani dunajski glasbeni profesor Robert Fuchs (1847–1927), ki je bil ravno tako Brucknerjev študent, nekaj časa pa se je učil tudi v Mariboru. Omeniti velja tudi Josepha Schalka (1857–1900), pa verjetno pianista Antona Doora (1833–1919; Premrl ga navaja kot Dörr¹²) in pianista Adolfa Prosnitza (1829–1917).

Neposredno po končanem konservatoriju je Čerin leta 1896 prišel k ljubljanski Glasbeni matici, kjer je postal umetniški vodja in začasni učitelj Matičine glasbene šole. Na Glasbeni matici je zamenjal prav tako Brucknerjevega učenca na dunajskem konservatoriju, zborovodja pevskega zbora in umetniškega vodjo Glasbene matice, Mateja Hubada (1866–1937), ki ga je Matica poslala na plačano študijsko izpopolnjevanje. Čerin je na glasbeni šoli Matice poučeval zborovsko petje, teorijo, harmonijo, kontrapunkt, solo petje in klavir. Poleg tega pa je deloval tudi na učiteljskišču, kjer je poučeval orgle, petje in teorijo.

9 UAW, Nationale, Josip Čerin.

10 Premrl: Dr. Josip Čerin, str. 1.

11 Prav tam.

12 Prav tam.

Z Glasbeno matico je Čerin pripravil 11 izjemno odmevnih zahtevnih vokalno-instrumentalnih in simfoničnih koncertov.¹³ Čerin si je ob tem prizadeval ne le za visoko kvalitetne izvedbe skladb in predstavitev najpomembnejših temeljnih glasbenih opusov, temveč tudi za to, da bi poslušalce s poglobljeno razlago uvajal v svet glasbe. Čerinov muzikalni talent se je torej zgodaj začel dopolnjevati z jasno izraženim muzikološkim interesom.

Slednje posredno nakazuje tudi notica, objavljena v *Ljubljanskem zvonu* leta 1897. V istem časniku so namreč že pred tem objavili nekoliko površen zapis F. Göstla o Schubertovem kandidiranju za mesto učitelja na ljubljanski javni glasbeni šoli.¹⁴ Čerin je odločno reagiral na prispevek, v katerem je avtor očitno ne dovolj premišljeno napačno povzel ideje, ki da se pri Schubertu ponavljajo v »vseh nemških životopisih«. ¹⁵ V ospredje je postavil Čerin dvom o tem, ali je kandidat za učitelja Jakob Schauff oz. Schauerl škodoval Schubertu pri (ne)uspehu njegove prijave na razpis in teži Salierijeve podpore pri tem. Ne glede na vse objavljeni prispevek, v katerem v *Ljubljanskem zvonu* dobesedno navajajo precej dolg Čerinov odstavek o tej problematiki, posredno jasno kaže, kako je bil Čerin že zgodaj pripravljen javno zastopati in žolčno braniti muzikološka spoznanja, ki jih utemeljuje na natančnem in skrbnem preverjanju virov, njihovem povzemanju in interpretaciji. Časnik je Čerinovo pisno reakcijo brez dvoma objavil po njegovem odločnem, morda celo grozilnem nastopu, kar ne nazadnje posredno tudi kaže na njegovo ostro, nepopustljivo, načelno osebno držo in značaj, kar lahko spoznavamo tudi iz drugih podobnih javnih nastopov, še zlasti pozneje v povezavi z objavo njegove disertacije pri Slovenski matici.

V tem času se je Čerin lotil urejevanja izjemno priljubljene *Pesmarice Glasbene matice*,¹⁶ ki jo je društvo kot izbor »najlepših« zborov, ki naj bi Matici zagotovili širši ugled, izdalo ob svoji 25. obletnici obstoja (1897, Čerin je ponovno uredil tretjo izdajo pesmarice leta 1944). Zanj je priredil po svojih besedah 80 »najboljših« moških zborov, ki da »zrcalijo razvoj slovenske pesmi za Matičinega obstanka«. ¹⁷ Znova je »muzikološko« skrbno in natančno Čerin k izdaji dodal tudi kratke biografske predstavitve ustvarjalcev objavljenih skladb.

13 Nataša Cigoj Krstulović: *Zgodovina, spomin, dediščina: ljubljanska Glasbena matica do konca druge svetovne vojne*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2015.

14 Fran Goestl: Schubertova kompetencija za Ljubljano. V: *Ljubljanski zvon*, let. 17 (1897) št. 4, str. 251–253.

15 Josip Čerin: Schubertova kompetencija za Ljubljano, V: *Ljubljanski zvon*, let. 17 (1897), št. 6, str. 380.

16 Josip Čerin (ur.): *Glasbena Matica. Zbori za štiri moške glasove. Uredil Josip Čerin koncertni vodja*. Ljubljana: Glasbena Matica, 1897.

17 Cigoj Krstulović: *Zgodovina, spomin, dediščina*, str. 51.

Ko se je leta 1898 M. Hubad vrnil s študijskega dopusta, je spet prevzel umetniško vodstvo Glasbene Matice, Čerina pa so odslovili. Čutil se je odrinjenega in pozneje je z grenkobo zapisal, da so ga odstranili, ker da za slovenske razmere ni bil dovolj dober. Vrnil se je na Dunaj, kjer naj bi sprva deloval kot kapelnik v Ljudski operi (*Volksoper*), kot poroča Premrl,¹⁸ od 1902 pa pri dvorni župnijski cerkvi sv. Mihaela, torej znova eni najpomembnejših dunajskih cerkva z ugledno glasbeno tradicijo. Premrl navaja, da naj bi imel na voljo stalni zbor, orkester in organista, z njimi pa naj bi izvedel nad 70 instrumentalnih maš, vesper, requiemov itd.¹⁹

V življenjepisu, priloženem ob prijavi doktorske disertacije leta 1902, je Čerin zapisal, da se je po tem, ko je nekaj časa deloval »v provinci kot kapelnik« (*»in der Provinz als Kapellmeister tätig gewesen«*), leta 1899 vrnil na Dunaj, kjer da je deloval v župnijski cerkvi sv. Lovrenca (*St. Laurentius*) v 13. mestni četrti ter bil celo lastnik in vodja glasbene šole s koncesijo.²⁰ Zanimivo je, da v drugih biografijah teh podatkov ne zasledimo.

Vrnitev na Dunaj je Čerin dopolnil z vrnitvijo na univerzo. V ZS 1899/1900 je tako začel obiskovati muzikološka predavanja na tamkajšnji Filozofski fakulteti.²¹ Čerin je v času študija muzikologije absolviral še nadaljnjih 5 semestrov, kar je končno s študijem prava pomenilo 8 absolviranih semestrov na dunajski univerzi (kot osmega označi Čerin svoj zadnji vpisani semester, ZS 1901/02).

Muzikološki oddelek je vodil tedaj torej sloviti G. Adler, ki je očitno Čerina tudi najbolj pritegoval. Za razliko od drugih predavateljev je Čerin v času svojega študija vpisal prav vsa Adlerjeva predavanja.²² Na eni strani so bila kot stalnica vsak semester razpisane t. i. »Muzikološke vaje« s podnaslovom »Razlaga in opredelitev umetniških del« (*Musikwissenschaftliche Übungen: Erklären und Bestimmen von Kunstwerken*). Te so postopno (v ZS 1900/01) zamenjale t. i. »Vaje na glasbenozgodovinskem inštitutu« (*Übungen im musikhistorischen Institut*), Adler pa je hkrati ohranil predavanja iz »Razlage in opredelitve umetniških del«. Poleg tega je v tem času Adler izvajal tudi nekaj specialnih predavanj. Na eni strani so bila to zgodovinska predavanja iz glasbenega klasicizma (*Die Wiener klassische Schule*, ZS 1899/1900), glasbene romantike (*Die musikalische Romantik*, LS 1900), moderne

18 Premrl: Dr. Josip Čerin, str. 2. Jože Sivec postavlja to delovanje v čas 1898–1902; prim. Sivec: Čerin, Josip, str. 110.

19 Premrl: Dr. Josip Čerin, str. 2.

20 Prim. UAW, personalna mapa z doktorskimi akti št. 1472 (Rigoroosenakt, RA 1472), Curriculum vitae.

21 UAW, Nationale, Josip Čerin.

22 Prav tam.

(*Über moderne Musik*, ZS 1900/01) in Beethovna. Adler se je poleg tega posvečal tudi temam, ki sodijo bolj na področje sistematične muzikologije. Najprej je tako Čerin poslušal predavanja iz glasbene paleografije (*Musikalische Semeiographie (altere Notationen)*), in *Gemeinschaft mit der Studierenden*, ZS 1899/1900), ki jih je v naslednjem semestru zamenjal cikel analize izbranih glasbenih virov (*Lectüre ausgewählter Quellschriften*, LS 1900) ter predavanja, posvečena izzivalnim glasbeno-estetskimi temam (*Musikästhetische Streitfragen*, LS 1901).

Poleg Adlerja je bil eden osrednjih predavateljev Max Dietz (1857–1928), ki se je ravno tako posvečal glasbeno-zgodovinskim temam. Čerin je poslušal nekaj Dietzovih zgodovinskih predavanj, zlasti povezanih z zgodovino opere (*Geschichte der Großen Oper bis zur Neuzeit*, ZS 1899/1900; *Von Monteverdi bis Händel*, LS 1901), pa cikel o novoveški glasbi (*Neuzeitliche Tonkunst*, ZS 1900/01) in repetitorij glasbene zgodovine (*Musikhistorisches Repetitorium*, LS 1901), pred tem pa še cikle predavanj o glasbeni estetiki (*Ästhetische Untersuchungen classischer Tonwerke*, ZS 1899/1900 in LS 1900; *Musikästhetische Grundfragen*, ZS 1900/01).²³

V prvem semestru je Čerin izbral tudi predavanja o zgodovinskem temelju tonske umetnosti (*System der Tonkunst auf geschichtlicher Grundlage*, ZS 1899/1900), ki jih je pripravil Heinrich Rietsch (1860–1927). Rietsch, ki je po Adlerju prevzel muzikološko stolico v Pragi, se je raziskovalno osredotočal na glasbeno-zgodovinska vprašanja, vendar je obenem objavil vrsto del s področja slogovne kritike in glasbene estetike.

Na muzikološki katedri je v času Čerinovega obiskovanja predavanj deloval tudi že omenjeni R. Wallaschek (1860–1917), ki se je v muzikološko zavest zapisal s svojimi primerjalno-muzikološkimi študijami, pomemben pa je bil tudi kot eden vidnejših pionirjev glasbene psihologije z odmevnim razločevanjem med »tonsko« (*Tonvorstellung*) in »glasbeno predstavo« (*Musikvorstellung*). Zanimivo je, da si ga je Čerin izbral šele v zadnjem semestru (ZS 1901/02),²⁴ in sicer cikel predavanj iz dramaturgije opere (*Dramaturgie der Oper*). Ni pa se odločil za Wallaschkova predavanja iz zgodovine glasbene estetike (*Geschichte der Musikästhetik*, LS 1900 in LS 1901) in celo ne za predavanja iz psihologije glasbene umetnosti (*Psychologie der Tonkunst*, ZS 1899/1900), kar je nenavadno glede na Wallaschkov sloves na področju glasbene psihologije, ne nazadnje pa tudi zato, ker so sicer Čerina glasbeno-psihološka vprašanja očitno pritegovala.

23 Prav tam.

24 Prav tam.

Že kmalu po začetku obnovljenega študija je Čerin namreč vpisoval tudi predavanja z drugih oddelkov – sprva filozofije, pozneje pa še slavistike. Tako je poslušal predavanja iz splošne psihologije (*Psychologie*, LS 1900) pri Theodorju Vogtu (1835–1906), ki velja sicer za enega utemeljiteljev avstrijske pedagogike. Pozneje je izbral še Vogtova predavanja iz uvoda v metafiziko (*Logik und Einleitung in der Metaphysik*, LS 1901). Na filozofiji je poslušal še Müllerjeva predavanja o Aristotelovi filozofiji (*Philosophie des Aristoteles*, ZS 1901) ter rigoroz filozofa in psihologa Adolpha Stöhra (ZS 1901).²⁵

Ob koncu študija je Čerina očitno začela vse bolj zanimati tudi slavistika. Tako je v LS 1901 poslušal zgodovinsko-kulturološka predavanja uglednega slavista, zgodovinarja, politika Konstantina Jirečka (1854–1918) o deželah ob Donavi in Jadranu (*Die Länder an der Donau und Adrie*) ter vaje iz starocerkvenoslovanščine (*Übungen im Altkirchslavisch*) Vaclava Vondraka (1859–1925). V naslednjem semestru pa je dodal še vaje v slovanskem seminarju pri slovitem hrvaškem slavistu profesorju Vatroslavu Jagiću (1838–1923), ki je bil skupaj z Adlerjem tudi član komisije za zagovor Čerinove disertacije.²⁶

Različna interesna področja, ki jih izkazujejo Čerinove univerzitetne vpisnice pa vse do interdisciplinarno sestavljene komisije za zagovor, nakazujejo večsmernost njegovega strokovnega zanimanja. Ta je segala vse od historične do sistematične muzikologije, od problemov razumevanja stare glasbe in njenega transkribiranja, pa do sodobne glasbe, vse od estetskih vprašanj do analitičnih problemov, od fenomenoloških postavk do epistemoloških okvirov tedanje muzikologije. Poleg tega je svoja spoznanja raziskovalno širil na področja splošne filozofije in njene zgodovine, logike, metafizike in obče psihologije, pa končno slavistike – vse od starocerkvenoslovanščine do splošnih kulturoloških vprašanj. Ob koncu njegovega študija lahko rečemo, da je po temeljnem uvidu v pravno znanost svoj razgled razširil na širše področje filozofije, slavistike in seveda muzikologije ter tako s širino svojega intelektualnega obzorja kot s številnimi specialnimi področji nedvomno predstavljal med slovenskimi glasbeniki osrednjo strokovno avtoriteto.

Čerinovemu širokemu intelektualnemu zanimanju nekako samoumevno sledi tudi večstranskost disertacije, ki jo je naslovil *Die Melodien der slovenischen protestantischen Gesangbücher, deren Quellen und Verwendung nach der*

25 Prav tam.

26 Prav tam.

Reformation (Melodije slovenskih protestantskih pesmaric, njihovi viri in uporaba po reformaciji) in jo prijavil za temo na muzikologiji (*Grundfach*) s slovenskim jezikoslovjem.

Čerin je v njej muzikološko raziskavo osvetlil tudi s pomočjo spoznanj sodobne slavistike. Eden od obeh ocenjevalcev disertacije, V. Jagić, ki se sicer v analizo muzikološkega dela razprave ni želel spuščati, se je tudi o Čerinovih literarnih spoznanjih z naklonjenostjo izrazil:

Oceni gospoda kolega prof. Adlerja se pridružujem še toliko raje, ker sem tudi o tistem delu disertacije, ki obravnava literarnozgodovinsko plat celotnega vprašanja, dobil ugoden vtis, ki potrjuje presojo strokovnjaka.²⁷

Jagić je izrecno poudaril pomen besedilnih primerjav protestantskih pesmi: »Avtor se namreč ni omejil le na glasbeno plat vprašanja, temveč se je za dopolnilo in boljše osvetlitev istega vprašanja lotil tudi besedilne primerjave.«²⁸ To njegovo prizadevanje pa se je po Jagićevem mnenju »močno obrestovalo« (*reichlich belohnt*).²⁹ Čeprav je ob koncu ocene omenil, da bi bilo mogoče Čerinovo delo še precej razširiti, zlasti na protestantske Slovence okoli Radgone in onkraj Mure, pa je vendar razpravo v celoti pozitivno ocenil.

Kot meni T. Čakš,³⁰ je Jagić razpravo tudi priporočil v natis Slovenski matici. Posredno je objavo v slovenščini omenjal tudi Adler, ko se je v svoji oceni disertacije med drugim nekoliko kritično obregnil ob Čerinovo nemščino: »Omenjena naj bo tudi negladka raba nemškega jezika, ne da bi to zniževalo znanstvene vrednosti dela, ki je predvideno za objavo v slovenskem jeziku.«³¹ Med dokumenti ob rigorozu lahko v dunajskem Univerzitetnem arhivu najdemo tudi Čerinovo prošnjo z dne 6. junija 1902, da sme s seboj vzeti doktorsko delo, da bi ga natisnil, pri čemer se je obvezal, da bo dekanatu vrnil štiri natisnjene izvode.

Čerin je, kot je razvidno iz dokumentov, hranjenih v Univerzitetnem arhivu na Dunaju, rigoroz opravljal pri profesorjih G. Adlerju in V. Jagiću 14. februarja 1902. Oceno disertacije je Adler kot glavni referent napisal nato 20. februarja 1902, Jagić, ki se je deloma navezal na Adlerja, pa je svojo oceno kot koreferent

27 Čakš: Zahtevam konfiskacijo, str. 39.

28 Prav tam.

29 UAW, personalna mapa z doktorskimi akti št. 1472 (Rigoroosenakt, RA 1472), ocena disertacije.

30 Prav tam.

31 Čakš: Zahtevam konfiskacijo, str. 51.

podpisal 23. februarja 1902. Strokovni izpit (*Fachprüfung*) je Čerin opravil 1. marca 1902 pred komisijo, ki so jo sestavljali Adler, Jagić in Jireček, končno pa je bil promoviran v doktorja znanosti 28. maja 1902.³²

Adlerjeva ocena disertacije je precej natančna in stvarna. Zaveda se določenih pomanjkljivosti naloge, zlasti v obravnavi zgodovinskega razvoja cerkvenega petja in pomena Luthra zanj, pri čemer opozarja na novejšo literaturo, ki da je Čerin ni upošteval. Poleg opozorila glede jezikovnih pomanjkljivosti besedila je to pravzaprav edini izrazitejši očitke nalogi. Zato pa Adler zlasti poudarja pomen analize glasbenih primerov ter pohvali transkripcije notnih zapisov, ki po njegovem mnenju dokazujejo, da gre za izkušenega glasbenika bolj kot za kritičnega glasbenega filologa: »*Auch die Übertragungen sind mit Verständnis vorgenommen; u die Conjecturen zeigen mehr den geübten Musiker als den kritischen Musikphilologen.*«³³

V Biblioteki Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani je ohranjen en izvod korigiranega ponatisa iz Zbornika Slovenske Matice za leto 1908 Čerinove razprave *Pesmi slovenskih protestantskih pesmaric, njih viri in njih poraba v poreformacijskih časih*. Sam Čerin na naslovno notranjo naslovno stran zapiše:

Ta izvod sem korigiral podpisani v Ljubljani 29. 3. 1925 Dr. Jos. Čerin (na 58. ti moj rojstni dan dovršeno.) Pri melodijah, katere je izdal l. 1900 M. Hubad, je črtal brez moje vednosti urednik vse opazke, ki so bile pisane stvarno o napačni ritmizaciji in nepravilni harmonizaciji Hubadovi. Dr. Čerin.

Poleg tega obstaja v knjižnici Teološke fakultete v Ljubljani en izvod *Trubarjevega zbornika*, v katerem so vneseni ravno tako lastnoročni Čerinovi popravki, ki pa so nastali dobrih deset let pozneje. Čerin je na koncu razprave zapisal pripombo: »Nota: Ko so to knjigo tiskali, nisem dobil korekture –. Korigiral sem jo šele l. 1920 v Ljubljani. Nepotrebne in brez mojega dovoljenja so prišle Hubadove opombe v knjigo; so brez vsake literarne in glasbene vrednosti. V Ljubljani, 24. 10. 1936. Dr. Jos. Čerin (m. p.)« Na začetku teksta je Čerin tudi jasno dostavil: »Popravki in dostavki dr. Čerina z zelenim svinčnikom!« Zanimivo je, da so popravki v obeh verzijah praktično identični. Čerin se ob drugem korigiranju odpove nekaterim manjšim posegom, sicer pa sta obe verziji enaki, avtor celo uporablja identične fraze tudi daljših korektur, enake poteze linij pri premeščanju odlomkov ipd., kar

32 UAW, Rigorosenprotokoll, Josip Čerin.

33 UAW, personalna mapa z doktorskimi akti št. 1472 (Rigorosenakt, RA 1472), ocena disertacije.

bi lahko kazalo na to, da je druge korekture Čerin naredil na podlagi prvih, ki jih je očitno moral imeti pred seboj.

Žal je nemški izvirnik disertacije z naslovom *Die Lieder der Slovenischen protestantischen Gesangbücher, deren Quellen und Verwendung nach der Reformation* danes izgubljen. Kot je pokazala že T. Čakš, ga je Čerin očitno dobil že leta 1902 zaradi načrtovane objave v slovenščini iz dunajskega Univerzitetnega arhiva, ga nato posredoval uredništvu Slovenske matice, ta pa naj bi mu ga pozneje vrnila. Odtlej se je sled za njim izgubila.³⁴ Verjetno pa je vse do smrti Čerin imel nemški izvod svoje disertacije pri sebi. Nenazadnje kaže na to natančnost korektur obeh verzij iz dvajsetih in tridesetih let 20. stoletja, iz katerih je razvidno, kako si je Čerin desetletja prizadeval za ustrezen natis svojega dela.

Čerina so v natisnjeni različici zlasti izrazito motili napačni ali nedosledni Hubadovi prepisi protestantskih melodij in še posebej njegova harmonizacija, ki ne upošteva modalnega izvirnika. Čerin je bil tudi sicer prepričan, da je bil v svojem času poleg Mantuanija edini Slovenec, ki je res znal brati staro menzuralno notacijo in jo transkribirati. Glede na to, da je imel Čerin prav Hubadove posege, pa ne nazadnje tudi delo Lajovica, ki se je lotil zahtevnega prevoda dela, za izrazito zgrešene, se je posebej žolčno lotil teh. Že v prvem pismu uredniku Slovenske matice, Franu Ilešiču 2. marca 1909, Hubada imenuje celo za »zlatega teleta, okrog katerega uboga Slovenija 'Cake walk' pleše!!«³⁵ V istem pismu, nastalem po prvi korekturi prevoda, Čerin prizadeto zapiše:

Skoro je ni vrstice brez pomote; veliko je pa takih gorotasnih neumnostij tiskanih, da se mi lase ježijo, kadar se spomnim, da je moje ime podpisano –; no prej ali slej se bo pač ves pod mojim imenom na svitlo dan del 'Zbornik' moral konfiscirati in z novim po mojih intencijah korigiranim nadomestiti.³⁶

V nadaljevanju je odločen: »Kar je 'Slov. Matica' sedaj izdala, je storila ne samo brez vsakega mojega privoljenja, da celo vključ vsem mojim protestom.«³⁷

Čerinovo dogovarjanje o natisu dela s Slovensko matico in njenim glavnim urednikom Franom Ilešičem je sprožalo vse hujši spor, ki se je stopnjeval do sodnega

34 Čakš: Zahtevam konfiskacijo, str. 43.

35 Prav tam, str. 45.

36 Prav tam, str. 43–44.

37 Prav tam, str. 47.

preganjanja. Pa vendar je besedilo leta 1908 s Čerinovim imenom in v tako okrnjeni obliki kljub avtorjevi izrecni prepovedi izšlo v okviru *Trubarjevega zbornika* pri Slovenski matici. Izčrpno se je analizi te objave posvetila Tonja Čakš.³⁸

Danes je poleg Adlerjeve in Jagičeve disertacijske ocene ter seveda Matičinega prevoda z obema korigiranimi verzijama izpod Čerinovega peresa ključen vir za rekonstrukcijo nemškega izvornika tudi pisna ocena Janka Lokarja, ki je po naročilu Slovenske matice besedilo temeljito pregledal in ocenil.³⁹ Iz njegovega zapisa je mogoče neposredno razbrati osnovne oblikovne in vsebinske poteze disertacije.⁴⁰

Lokarjevo poročilo posredno potrjuje, da je imela disertacija izvorno enako strukturo, kot jo je mogoče zaslediti tudi v *Trubarjevem zborniku*. Lokar namreč navaja zaporedje osmih poglavij, ki jih lahko najdemo tudi v slovenskem prevodu.

Zanimivo je, da je Lokar predlagal nekaj okrajšav, za katere pa se uredništvo vendarle očitno ni odločilo – skrajšanje Čerinovega začetnega, po Lokarju preveč splošnega, uvoda v protestantizem in zlasti obsežnejšega osmega poglavja, v katerem Čerin izdelava celovit pregled razvoja slovenske glasbe po reformaciji, razdeljen po stoletjih, saj se dejansko po vsebini ta del oddaljuje od vsebine same razprave.

Lokar je ob sklepu svojega pisma »toplo priporočal« Matici, da delo natisne.⁴¹ Pri tem je – zlasti v luči poznejšega Čerinovega reagiranja na objavo dela – izjemno zanimivo, da je dejansko Matica z objavljenim tekstom vendarle bolj sledila Čerinovi vsebini in strukturi kot pa Lokarjevim nasvetom.

Slovenska matica je na koncu objavljenega Čerinovega teksta v *Trubarjevem zborniku* dodala še »Pripombe dr. Ilešiča po beležkah gosp. ravnatelja Mateja Hubada« (str. 238–244), da bi tako dopolnila Čerinovo besedilo z dognanji, do katerih je prišel ob pregledovanju nekaterih drobnejših Čerinu nedostopnih izdaj Hubad na svojem študijskem potovanju.

Čerinova obravnava delovanja slovenskih protestantov, zlasti na področju glasbe, je nedvomno izjemnega pomena, pa vendar ne edina in ne prva s tega področja. Tega se je zavedal tudi sam Čerin. Kot ugotavlja že Tonja Čakš,⁴² je bil za Čeri-

38 Prav tam.

39 Kot omenja T. Čakš, je pismo Janka Lokarja iz 10. maja 1908 hranjeno v zapuščini Frana Ilešiča, v Rokopisni zbirki NUK, Ms 1492. Prim. prav tam.

40 Ocena Mateja Hubada ni ohranjena, čeprav naj bi jo sicer predsednik Slovenske Matice, F. Ilešič na seji odbora prebral. Prav tam, str. 37.

41 Prav tam, str. 39.

42 Prav tam.

novo delo ključnega pomena pionirski prispevek Theodorja Elzeja (1823–1900), ki se je v času bivanja v Ljubljani (1851–1865) kot prvi pastor nove protestantske cerkvene občine po več kot 250 letih tudi raziskovalno intenzivno posvečal zgodovini protestantizma pri nas – kot skladatelj posebej pozorno tudi glasbi.⁴³ Čerin ga imenuje celo »najtemeljitejši raziskovalec slovenske protestantske slovstvene in kulturne zgodovine«. ⁴⁴ Poleg Elzeja je Čerin kot posebno avtoriteto omenil tudi Ivana Križaniča in njegovo *Zgodovino katoliške cerkve*.⁴⁵ Za ohranitev nekaterih protestantskih napevov je bilo po Čerinu posredno zaslužno tudi cecilijansko gibanje s Foersterjem, ki ga je Čerin, kot nekdanji gojenec cecilijanskega zavoda, posebej pozitivno prikazal: »Foersterjevi požrtvovalni delavnosti na polju cerkvene glasbe je pripisovati, da se je v slovenskih cerkvah zopet uvedla prava glasba.«⁴⁶ Prav na videz morda paradokсно je tako cecilijansko gibanje z obujanjem cerkvene tradicije interpretiral kot tisto, ki je po njegovem mnenju ne nazadnje vsaj posredno spodbudilo zanimanje za dediščino protestantizma.

Čerin v sklepu poudarjeno zapiše, da je »neutemeljeno in napačno« mnenje,

da bi bili Trubar in njegovi sodelavci tudi melodisti, komponisti; melodije slovenskih protestantskih pesmaric marveč niso domače slovenske, temveč so brez izjeme vzete iz nemškega protestantskega cerkvenega petja, najsi imajo potem svoj izvor v katoliškem cerkvenem ali pa v nemškem ali češkem narodnem petju.⁴⁷

To pa je eno ključnih spoznanj Čerinove disertacije. Dopolnjuje ga misel iz spremljajoče opombe k izdaji napevov:

Končno naj še pripomnim, da latinski ali nemški začetki, ki stoje nad mnogimi pesmimi, nikakor ne pomenijo, da je slovenska pesem prevod imenovane latinske ali nemške pesmi; obratno prevodi so le izjema pri teh pesmih, ki so skoro vse svobodne prepesnitve ali pa tudi popolnoma nove pesnitve brez vsake veze z nemškimi ali latinskimi v nadpisu imenovanimi pesmimi.⁴⁸

43 Primož Kuret: Trubarjev raziskovalec Theodor Elze – skladatelj. V: *Muzikološki zbornik*, let. 22 (1986), str. 15–19.

44 Josip Čerin: Pesmi slovenskih protestantskih pesmaric, njih viri in poraba v poreformacijskih časih. V Fran Ilešič: *Trubarjev zbornik*, let. 10 (1908). Ljubljana: Slovenska matica, 1908, str. 132.

45 Prav tam.

46 Prav tam, str. 146.

47 Prav tam, str. 147, podč. J. Č.

48 Prav tam, str. 148.

V tem smislu je Čerin radikalen v svojih spoznanjih – besedila so torej bolj kot ne nova, četudi se protestantski avtor zapisa z naslovom drži določene latinske ali nemške predloge, zlasti v smislu naslona na nek izvorni napev.

Čerinovo raziskovanje je brez dvoma zaznamovalo poznejše raziskovalce slovenskega protestantskega glasbenega izročila. Eden prvih je bil Josip Mantuani (1860–1933), ki ga je Čerin v času svojega bivanja in raziskovalnega dela na Dunaju seveda nujno spoznal. Mantuani je bil namreč v tem času vodja glasbene zbirke dunajske dvorne knjižnice (*Hofbibliothek*) in obenem kot avtor odmevne monografije o glasbeni zgodovini Dunaja predstavljal nedvomno eno največjih avtoritet tudi na področju glasbene zgodovine, čeprav je na Dunaju doktoriral iz umetnostne zgodovine. Po prvi svetovni vojni je iz občutka domoljubne dolžnosti prišel v Ljubljano ter prevzel vodstvo Narodnega muzeja. Ob vrnitvi v Ljubljano si je sicer neuspešno prizadeval tudi za ustanovitev muzikološke stolice na novi ljubljanski univerzi. Vendarle je v letih 1920–1933 predaval glasbeno zgodovino na ljubljanskem konservatoriju ter tako postavil glasbenozgodovinsko poučevanje pri nas na najvišji ravni.

Mantuani je leta 1908, ko je še bil na Dunaju, a že po Čerinovem zagovoru disertacije, objavil članek v *Cerkvenem glasbeniku* z naslovom »Slovenska pesmaričica: Tri duhovske pesmi«. ⁴⁹ Čeprav je Mantuani v svoji obravnavi protestantskih pesmi podobno temeljit in natančen kot Čerin, pa vendarle v oči bode dejstvo, da se na Čerinovo delo kot referenco sploh ne ozira, omenja pa kot avtoritete tako Theodorja Elzeja kot poznejšega njemu sodobnega preiskovalca slovenske protestantske glasbe, Evgenija Lampeta. ⁵⁰

Zato pa se je Mantuani navezal na Čerina pozneje v svoji pregledni razpravi z naslovom *Zgodovinski razvoj slovenske cerkvene pesmi*, ⁵¹ kot opozarja že T. Čakš. ⁵² Vendarle tudi v tej samega Čerina praktično ne omenja. V tem kontekstu je zanimivo, da je bil Mantuani do Trubarja in njegovega glasbenega dela precej kritičen in je celo zapisal, da »bo njegovo delovanje na glasbenem polju tudi po natančni preiskavi in kritični analizi ostalih pesmaric razkrilo kot brezpomembno i za slovensko i za protestantsko glasbo«. ⁵³ V ozadju je čutiti tudi idejno razhajanje s protestantizmom, ki ga je Mantuani videl kot del germanizatorskih tokov.

49 Josip Mantuani: Slovenska pesmaričica: Tri duhovske pesmi. V: *Cerkveni glasbenik*, let. 31 (1908), str. 44–47, 50–53, 71–76, 84–88, 97–104.

50 Prav tam, str. 44–45.

51 Josip Mantuani: *Zgodovinski razvoj slovenske cerkvene pesmi*. Ljubljana: Cecilijino društvo, 1913.

52 Čakš: *Zahtevam konfiskacijo*, str. 12.

53 Mantuani: *Zgodovinski razvoj slovenske cerkvene pesmi*, str. 104.

Tudi Čerin je poudarjal nevarnost vpliva tuje glasbe na slovensko samobitno ustvarjalnost, kot lahko zaznamo v njegovi disertaciji v izpostavljenem mnenju, da je »vpliv nemške in italijanske glasbe«⁵⁴ povzročil, da se je velik del protestantskih pesmi izgubil.

Čeprav bi lahko nekoliko relativizirali mnenje, da naj bi bila Čerinova disertacija »prvo slovensko doktorsko delo iz muzikoloških znanosti«,⁵⁵ saj je pred tem v Leipzigu obranil muzikološko disertacijo *Die Musiksysteme in ihrem Prinzip, ihrer Entwicklung und ihrer Konsequenz* (Glasbeni sistem v svoji osnovi, razvoju in posledici) Anton Krisper, ljubljanski mladostni Mahlerjev prijatelj. Vendarle pa je nesporno dejstvo, da se je s svojim delom Čerin zapisal v slovensko zgodovino kot eden najširše razgledanih slovenskih glasbenikov, ki je (tudi) s svojo muzikološko mislijo močno vplival na svoj čas in temeljno zaznamoval poznejša prizadevanja v stroki.

Seznam virov in literature

Arhivski viri

Arhiv SBL – Arhiv Slovenskega biografskega leksikona (ZRC SAZU, Inštitut za kulturno zgodovino):

Mapa Josip Čerin.

NUK – Narodna in univerzitetna knjižnica, Glasbena zbirka:

Mapa Josip Čerin.

UAW – Archiv der Universität Wien (Arhiv Univerze na Dunaju):

Nationale (vpisnice): Čerin, Josef.

Rigorosenakt (personalne mape z doktorskimi akti): št. 1472 (Josef Čerin).

Rigorosenprotokoll (zapisniki doktorskih izpitov): Čerin, Josef.

Časopisni viri

Anonimno: Tretji letošnji koncert »Glasbene Matice«. V: *Dom in svet* (Ljubljana), let. 10 (1897), št. 9.

Anonimno: Koncert »Glasbene Matice«. V: *Dom in svet* (Ljubljana), let. 11 (1898), št. 8.

Čerin, Josip: Poslano. V: *Slovenec*, let. 52 (1924), št. 52 (2. 3.), str. 5.

Čerin, Josip: Schubertova kompetencija za Ljubljano. V: *Ljubljanski zvon*, let. 17 (1897), št. 6, str. 380–381.

54 Čerin: *Pesmi slovenskih protestantskih pesmaric*, str. 138.

55 Čakš: *Zahtevam konfiskacijo*, str. 35.

- Čerin, Josip: Zgodovinski razvoj vojaških oz. turških godb. V: *Pevec*, let. 7 (1927), št. 1/2, 3/4, 5/6, 7/8, str. 1–2, 11–12, 19–21, 26–28.
- Goestl, Fran: Schubertova kompetencija za Ljubljano. V: *Ljubljanski zvon*, let. 17 (1897), št. 4, str. 251–253.
- Lajovic, Anton: Čičerinovi programi. V: *Slovenec*, let. 52 (1924), št. 57 (8. 3.), str. 4.
- Lajovic, Anton: Misli o kulturnem tipu germaniziranega Slovenca. V: *Slovenec*, let. 52 (1924), št. 51 (1. 3.), str. 5; št. 52 (2. 3.), str. 5.
- Lajovic, Anton: O nacionalnosti v umetnosti. V: *Narodni dnevnik*, let. 1 (1924), št. 124 (27. 5.), str. 2.
- Lajovic, Anton: O smereh glasbene kritike. V: *Slovenec*, let. 52 (1924), št. 69 (23. 3.), str. 5.
- Lajovic, Anton: O večnih krasotah in o strupu Beethovnovih, Bachovih in Wagnerjevih del. V: *Slovenec*, let. 52 (1924), št. 80 (6. 4.), str. 5.
- Lajovic, Anton. Vzajemnost evropskih kultur. V: *Narodni dnevnik*, let. 1 (1924), št. 123 (25. 5.), str. 3.

Spletna literatura

- Elisabeth Th. Hilscher(-Fritz): Dietz, Max. V: *Oesterreichisches Musiklexikon online*. Splet. <http://www.musiklexikon.ac.at/ml/musik_D/Dietz_Max.xml>. (13. 2. 2017.)

Natisnjena literatura

- Antonicek, Theophil: Rietsch Heinrich. V: *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950*. Zv. 9. Dunaj: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1988, str. 159.
- Barbo, Matjaž: Josip Čerin in njegov študij muzikologije na Dunaju. V: *Muzikološki zbornik*, let. 53 (2017), št. 1, str. 103–119.
- Cigoj Krstulović, Nataša: *Zgodovina, spomin, dediščina: ljubljanska Glasbena matica do konca druge svetovne vojne*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2015.
- Čakš, Tonja: *O raziskovanju slovenske protestantske pesmi: zapuščina Josipa Čerina in njen pomen na nadaljnje raziskave*. Diplomsko delo. Ljubljana: Oddelek za muzikologijo Filozofske fakultete, 2009.
- Čakš, Tonja: »Zahtevam konfiskacijo in uničenje že ekspediranih izvodov!« Čerinova razprava o slovenskih protestantskih pesmaricah in zapleti okoli njene objave. V: *De musica disserenda*, let. 6 (2010), št. 2, str. 35–53.
- Čerin, Josip (ur.): *Glasbena Matica. Zbori za štiri moške glasove. Uredil Josip Čerin koncertni vodja*. Ljubljana: Glasbena Matica, 1897.
- Čerin, Josip: Pesmi slovenskih protestantskih pesmaric, njih viri in poraba v poreformacijskih časih. V: Fran Ilešič (ur.): *Trubarjev zbornik 10 (1908)*. Ljubljana: Slovenska matica, 1908, str. 126–238.
- Čerin, Josip: *Pesmi slovenskih protestantskih pesmaric, njih viri in poraba v poreformacijskih časih. Ponatis iz »Zbornika« Slovenske Matice za leto 1908*. Ljubljana: Samozaložba, 1908.

- Koter, Darja: Adamič, Emil (1877–1936). V: Barbara Šterbenc Svetina et al. (ur.): *Novi Slovenski biografski leksikon: 1. zv. A*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013, str. 50–59.
- Križanič, Ivan: *Zgodovina svete katoliške cerkve za slovensko ljudstvo*. Celovec: Družba sv. Mohorja, 1883–1887.
- Kuret, Primož: Trubarjev raziskovalec Theodor Elze – skladatelj. V: *Muzikološki zbornik*, let. 22 (1986), str. 15–19.
- Kuret, Primož: *Umetnik in družba: Slovenska glasbena misel po prvi vojni (Lajovic, Kogoj, Vurnik)*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1988.
- Mantuani, Josip: Slovenska pesmaričica: Tri duhovske pesmi. V: *Cerkveni glasbenik*, let. 31 (1908), str. 44–47, 50–53, 71–76, 84–88, 97–104.
- Mantuani, Josip: *Zgodovinski razvoj slovenske cerkvene pesmi*. Ljubljana: Cecilijino društvo, 1913.
- Premrl, Stanko: Čerin, Josip (1867–1951). V: Izidor Cankar et al. (ur.): *Slovenski biografski leksikon: 1. zv. Abraham – Erberg*. Ljubljana: Zadružna gospodarska banka, 1925.
- Premrl, Stanko: Dr. Josip Čerin. V: *Pevac*, let. 5 (1925), št. 1/2, 3/4, str. 1–2, 9–10.
- Radics, Peter von: *Frau Musica in Krain. Kulturgeschichtliche Skizze von P. v. Radics. Festgabe zur Feier des 175. Gedenktages der Gründung der philharmonischen Gesellschaft in Laibach*. Ljubljana 1877.
- Rakuša, Fran: *Slovensko petje v preteklih dobah. (Drobtinice za zgodovino slovenskega petja.)*. Ljubljana 1890.
- Sivec, Jože: Čerin, Josip. V: Marjan Javornik (ur.): *Enciklopedija Slovenije: zv. 2*, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1988, str. 110.
- Snoj, Jurij: Belar, Leopold (1828–1899). V: Barbara Šterbenc Svetina et al. (ur.): *Novi Slovenski biografski leksikon: 2. zv. B–Bla*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2017, str. 237–238.